

informe de resultats

Dones i cotitularitat a les explotacions agràries catalanes

projecte
rudona

informació, orientació i formació per al
foment de l'ocupació de les dones rurals

2008

A EL PROJECTE	pàg. 5
A.1 Objectius	pàg. 5
A.2 Equip del projecte de recerca	pàg. 5
A.3 Destinataris i difusió	pàg. 5
B DIAGNOSI DESCRIPTIVA	pàg. 6
Titularitat i Cotitularitat a les explotacions agràries catalanes	
B.1 El sector agrari a Catalunya	pàg. 6
B.1.1 Alguns indicadors	
B.2 Marc europeu, marc espanyol	pàg. 6
B.3 Dones titulars i cotitulars de les explotacions agràries prioritàries	pàg. 6
B.3.1 Distribució al territori	
B.3.2 Cotitulars	
B.3.3 Titulars	
B.3.4 Edat i territori	
B.4 Mà d'obra femenina al camp	pàg. 9
B.4.1 Força de treball	
B.4.2 Treballadores assalariades fixes	
B.5 Seguretat Social	pàg. 10
B.5.1 Afiliació a la Indústria agroalimentària.	
B.5.2 Règim Especial Agrari de la Seguretat Social (REASS)	
B.5.3 Afiliació al REASS per compte d'altri (2007)	
B.5.4 Afiliació REASS per compte propi (2007)	
B.5.5 Piràmide d'edats	
B.5.6 Sistema Especial per a Treballadors/es per Compte Propi Agraris o Autònoms (SETA)	
B.5.7 Pensions	
B.6 Diversificació de l'activitat agrària	pàg. 12
B.6.1 Turisme rural	
B.6.2 Artesania alimentària	
B.7 Modernització i incorporació de dones joves	pàg. 13
B.8 Ajuts i formació	pàg. 13
B.9 Algunes consideracions finals	pàg. 13
C ANÀLISI DE LA NORMATIVA I PROPOSTES	pàg. 14
C.1 Projecte de Reial Decret "per el que es pretén regular la titularitat compartida de les explotacions agràries" d'octubre de 2007	pàg. 14
C.2 Què hauríem d'entendre per cotitularitat?	pàg. 14
C.3 Implicacions del Dret de successions en la cotitularitat	pàg. 14
C.4 Què passa en cas de divorci, separació judicial o nul·litat?	pàg. 15
C.5 Eines pràctiques per aconseguir la cotitularitat	pàg. 15
C.5.1 L'explotació familiar agrària configurada com a Comunitat de Béns	
C.5.2 L'explotació agrària configurada com una Societat Civil Particular	
C.5.3 L'explotació agrària configurada com una Societat Agrària de Transformació	
C.6 Les aportacions de la "Llei 18/2007, de 4 de Juliol, per la que es procedeix a la integració dels treballadors/es per compte propi del Règim Especial Agrari de la Seguretat Social al Règim Especial de la Seguretat Social per a Treballadors/es per Compte Propi o Autònoms"	pàg. 18
D PROPOSTES DE MILLORA	pàg. 19
D.1 Propostes conjuntes. L'escenari més favorable	pàg. 19

A. el projecte

Entre les múltiples activitats professionals i empresarials del món rural català, **l'activitat agrària de forma directa i les activitats indirectes que se'n deriven** (artesanía, transformació, comercialització...), gaudeixen d'un pes estratègic elevat per a la dinamització econòmica i l'arrelament al territori. Aquest, però, és alhora un sector que comprèn uns dèficits molt importants en quant a la incorporació, manteniment i/o promoció de les dones al mercat laboral que comença ja a l'explotació agrària.

A.1 Objectius

Objectiu general

Detectar la realitat catalana de la titularitat i cotitularitat de les dones a les explotacions agràries i ramaderes i proposar mesures per a cobrir aquestes necessitats, des de l'òptica del Dret civil i de la Seguretat Social.

Objectius específics

- 1. Detectar** les característiques socioeconòmiques i els perfils de les treballadores del sector agrari que cotitzen a la Seguretat Social i de les que no ho fan.
- 2. Analitzar el cas d'explotacions amb activitats complementàries** (turisme rural i artesanía alimentària).
- 3. Elaborar material informatiu;** informe tècnic i targetó divulgatiu, amb els continguts més significatius de la diagnosi i de la proposta final conjunta.
- 4. Difondre l'informe** tècnic a través del Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural, del Departament de Treball i d'Organitzacions Professionals Agràries i el targetó divulgatiu a través de les associacions de dones i agents socials del territori.

A.2 Equip del projecte de recerca

Laboratori Cartogràfic de la Universitat de Lleida. Josep Ramon Mòdol, Montse Guerrero.

Dr. Antoni Vaquer i Aloy. Catedràtic de Dret Civil de la Universitat de Lleida.

Andrés Cosials i Ubach. Investigador novell de Dret Civil de la Universitat de Lleida.

Felip Domènech i Costafreda. Responsable de la Comissió Permanent Nacional de la Unió de Pagesos en Autònoms i Seguretat Social.

FMR.- Fundació del Món Rural (Àrea de Sociologia). *Funcions: Coordinació.*

FMAC.- Fundació Maria Aurèlia Capmany

A.3 Destinataris i difusió

material	difusió	destinataris
Informe tècnic	Enviament correu postal	Administració, Agents socials, Sindicats Professionals Agraris, Associacions de dones.
Targetó divulgatiu	Enviament correu postal	Associacions de dones, Sindicats Professionals Agraris i Obrers, Patronal. Serveis territorials del DAR i del Departament de Treball, SOC, TGSS.
Diagnosi completa. Informe tècnic i targetó divulgatiu.	www.rudona.cat	Xarxa Internet
Contingut de la recerca (per al 2009)	Tallers de formació	Dones del món rural

B. diagnosi descriptiva

Titularitat i Cotitularitat a les explotacions agràries catalanes

El següent document comprèn els trets més destacats de la diagnosi i caracterització estadística "Dones i cotitularitat a les explotacions agràries catalanes", on s'emmarca el sector agrari català i s'analitza la presència de les dones a les explotacions agràries prioritàries, la seva situació d'afiliació i cotització a la Seguretat Social, i en dues activitats complementàries a l'agrària. A partir del mapa dibuixat, s'exposen propostes de millora. Tota la informació que es presenta a continuació es pot trobar de forma extensa i exhaustiva a la pàgina web del projecte rudona: www.rudona.cat

B.1 El sector agrari a Catalunya

B.1.1 Alguns indicadors

- **L'estructura per edats i per sexe del sector agrari** de Catalunya presenta com a trets més destacats una profunda disparitat entre sexes (les dones són encara una minoria en el sector agrari: per cada dona hi ha 3,2 homes) i un elevat grau d'envelliment de la població agrària, que es dona de forma més pronunciada entre la població femenina (la mitjana d'edat és de gairebé 46 anys en les dones, pels 42 anys en els homes).
- En la darrera dècada s'aprecia una inversió de la tendència a l'**envelliment de la població agrària**, amb una reducció de més d'1,5 anys durant el període de 2000 a 2007 de l'edat mitjana entre la població femenina, mentre que en el cas dels homes la reducció ha estat mínima.
- El **nombre d'explotacions agràries** ha disminuït dràsticament en els darrers anys, amb un descens de gairebé el 15% entre 1999 i 2005. La superfície agrària ha patit un decrement inferior, de només un 1 % de la superfície. La combinació de les dues dinàmiques ha generat un increment de la superfície agrària mitjana per explotació, que ha passat de 29,1 hectàrees el 1999 a 33,5 hectàrees el 2005.
- A l'agricultura catalana hi continuen predominant les **explotacions petites i mitjanes**, i són relativament escasses les de grans dimensions. Amb tot, durant el període 1999-2005, el descens d'explotacions s'ha concentrat en les explotacions més petites (les de menys de 10 hectàrees han passat del 62,3% al 59,7%), mentre que les grans explotacions han experimentat una evolució positiva, en un clar procés de concentració de la superfície agrària.
- **L'estructura de l'explotació familiar agrària tradicional** ha variat, amb un menor pes del titular de l'explotació i una major implicació de la força de treball assalariada, i de l'aportació, sovint a temps parcial, de la resta de membres de la unitat familiar.
- La distribució del temps de treball també ha variat, ja que mentre que els titulars d'explotacions disminueixen en gairebé un 15% en el període del 1999 al 2005, el conjunt del treball aportat per mà d'obra assalariada s'incrementa en un 27%. També s'incrementa la implicació laboral dels cònjuges i altres familiars (un 5 i 11% respectivament).

B.2 Marc europeu, marc espanyol

- En el **marc europeu**, Espanya es troba per sota de la mitjana europea el 2005 pel que fa a la participació de dones en el sector agrari. En el conjunt de l'estat les dones caps d'explotació només era del 19%, molt per sota de l'UE dels 25 (25% de mitjana), on destaquen els països bàltics amb percentatges superiors al 35%.
- Si ens fixem en l'**àmbit estatal**, hi ha una distribució territorial clarament diferenciada, donat que mentre les comunitats del nord peninsular (Galícia, Astúries, Cantàbria i País Basc) superen el 30% de dones titulars d'explotació agrària segons l'Enquesta sobre l'Estructura de les Explotacions Agràries de 2005, les autonomies del quadrant nord-est (Rioja, Navarra, Aragó i Catalunya) es situen totes per sota del 20% de titularitat femenina.

B.3 Dones titulars i cotitulars de les explotacions agràries prioritàries. EAP

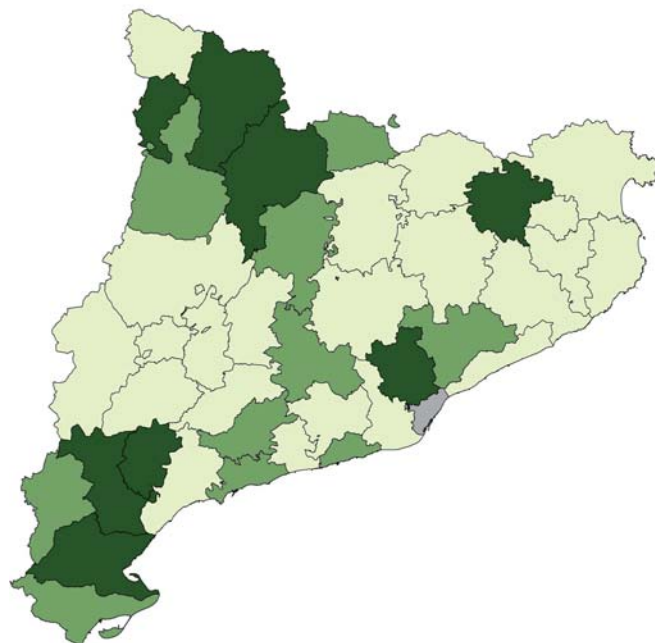
B.3.1 Distribució al territori

- El 2008, aproximadament un 19% de les explotacions catalanes són prioritàries. El 2005 aquest percentatge era només del 16,5%. Del total d'EAP un **85,53% corresponen a explotacions familiars agràries**.

Titulars d'Explotacions Agràries Prioritàries 2008. Persones físiques. % de dones

% de dones. Persones físiques

- Sense expedients
- Menys del 15 %
- Del 15 al 20 %
- Més del 20 %

• De les 9.806 EAP en actiu el segon trimestre de 2008, 7.492 tenien com a titulars (persona física) a homes, mentre que 1.064 tenien com a titulars a dones. 1.113 homes eren representants de persona jurídica, davant 137 dones.

• Les explotacions agràries catalogades com a prioritàries (EAP) es concentren primordialment a l'àmbit de Ponent, encara que és també en aquest àmbit on hi ha una menor incorporació de les dones. El Segrià concentra el 17% del total de titulars d'EAP per al 2008, xifra que augmenta fins al 18% si tenim en compte únicament els titulars masculins, però que baixa significativament per sota del 10% pel que fa a titulars femenines.

• Les 6 **comarques** que presenten una major paritat entre dones i homes en termes de titularitat d'EAP es troben al Pirineu lleidatà (Pallars Sobirà, Alt Urgell i Alta Ribagorça) i al sud de Tarragona (Baix Ebre, Priorat i Ribera d'Ebre), però sumades no arriben ni al 10% del total de titulars catalans d'ambdós sexes.

• **La forma jurídica majoritària en explotacions agràries prioritàries**, tant en homes com en dones, és la de persona física. Tot i això, es pot apreciar clarament una desigual distribució territorial del percentatge de persones jurídiques, que es concentren bàsicament en les comarques gironines i del nord de la demarcació de Barcelona, on en gairebé tots els casos més d'1/3 part dels titulars són persones jurídiques. Les comarques lleidatanes i tarragonines presenten percentatges baixos, per sota del 10%, d'aquesta fórmula jurídica.

• En les comarques amb major concentració de persones jurídiques, les comarques gironines, hi ha un major pes també de dones en aquesta situació, mentre que allà on és minoritària aquesta forma jurídica, també ho és la participació femenina.

• El conjunt de dones amb responsabilitat / tinença sobre explotacions agràries són una minoria en bona part de l'àrea metropolitana de Barcelona i en la zona costanera central catalana, amb valors inferiors a les 2,5 titulars o cotitulars per cada 1000 dones residents.

B.3.2 Cotitulars

• Pel que fa al **nombre de cotitulars d'EAP**, la vegueria de Ponent concentra més del 52% de casos a Catalunya, amb la Noguera, l'Urgell, el Pla d'Urgell i les Garrigues per sobre de les 200 dones cotitulars, i el Segrià superant els 700 casos. Fora del Pla de Lleida, només l'Alt Empordà, l'Osona i el Baix Camp superen els 100 casos de dones cotitulars d'EAP, amb la majoria de comarques per sota dels 50 casos.

• El pes específic més significatiu de la **cotitularitat femenina d'EAP** es concentra bàsicament en les comarques del Pla de Lleida, amb les comarques de la Noguera i les Garrigues al capdavant, i en un menor grau en les comarques de l'interior de Tarragona, especialment la Terra Alta.

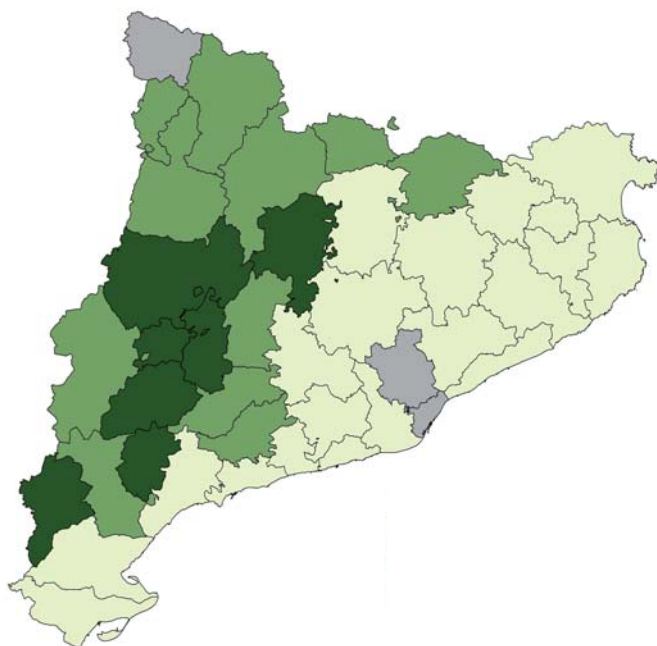
B.3.3 Titulars

- Les intensitats més elevades de **titularitat femenina d'EAP** en valors relatius es troben en les comarques del Pirineu de Lleida i les de l'interior de Tarragona, amb els valors més elevats a la Terra Alta i el Priorat.
- La titularitat per part de les dones d'una explotació agrària prioritària és un fenomen que presenta una major dispersió territorial en magnituds absolutes, tot i que la seva incidència és menor que no pas la cotitularitat.
- La **suma dels col·lectius de dones titulars i cotitulars d'EAP** ens mostra com la zona del Pla de Lleida és la que presenta més casos. Concentra un 43% d'EAP, de les quals el 45% són titulars masculins i 29% femenins. Degut al nombre d'EAPS és un dels territoris on s'hi podrien aplicar polítiques específiques, ja que el col·lectiu és nombrós.

Dones titulars o cotitulars d'explotació agrària prioritària per cada 1.000 dones

Titulars+cotitulars/1000 dones

- Fins a 5
- De 5 a 15
- Més de 15
- Sense dones titulars o cotitulars

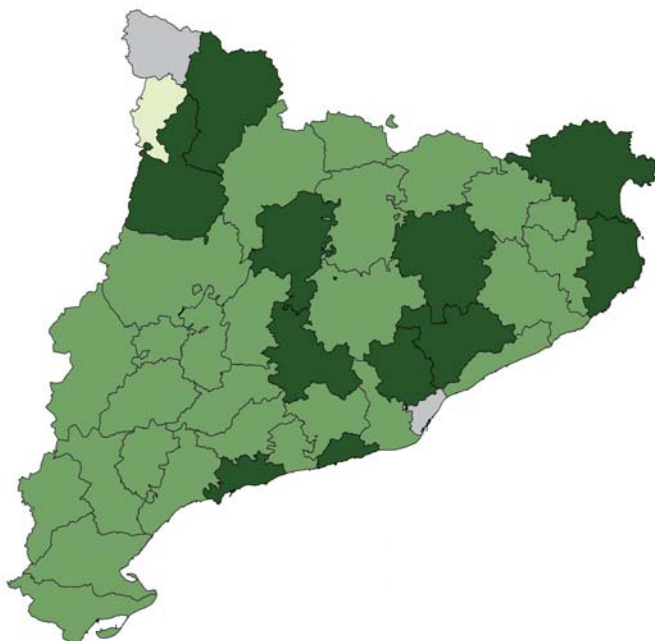
B.3.4 Edat i territori

- Les dades sobre **edat mitjana** de les dones que són **cotitulars o titulars** d'una EAP l'any 2007 ens mostren que l'envelliment del col·lectiu agrari femení presenta un gradient nordest/sudoest en la distribució territorial. Les Terres de l'Ebre presenten una edat mitjana per sota de la mitjana catalana tant entre les dones cotitulars (amb valors inferiors

Edat mitjana de les dones cotitulars d'explotació agrària prioritària

Edat mitjana

- Fins a 45 anys
- Entre 45 i 50 anys
- Més de 50 anys
- Sense dades

B.

als 48 anys) com en les titulars (per sota dels 46,5 anys). Per contra, en les comarques pirinenques i del nord-est de Catalunya es concentren les mitjanes d'edat més elevades, amb comarques per sobre dels 50 anys de mitjana tant en dones titulars com cotitulars.

- La mitjana d'edat és més elevada entre les dones **cotitulars** que no pas entre les titulars. Les dones joves que s'incorporen com a agricultores ho fan sota la fórmula de titulars de la seva pròpia explotació en major mesura que no pas generacions anteriors, en les quals la modalitat de cotitularitat és la més emprada.

*La **forma jurídica** majoritària en EAP, tant en homes com en dones, és la de persona física, i **territorialment** es concentren primordialment a l'àmbit de Ponent, encara que és també aquí on hi ha una menor incorporació de dones. Les comarques que presenten una major paritat entre dones i homes en termes de titularitat d'EAP es troben al Pirineu lleidatà i al sud de Tarragona, encara que no arriben ni al 10% del total de titulars catalans d'ambdós sexes. Les EAP com a persones jurídiques es concentren majoritàriament a les comarques gironines, i les dones hi tenen també més pes. Les dones titulars o cotitulars d'EAP presenten una **edat** avançada, essent aquesta més alta (per sobre dels 50 anys) en les comarques pirinenques i del nord-est de Catalunya.*

El factor edat és clau en les consideracions a realitzar sobre les polítiques de gènere aplicades al sector agrari i a les comarques rurals de Catalunya, tant pel que fa al foment de la incorporació de dones joves amb mesures pròpies que ho facilitin com en la previsió de les necessitats d'equipaments i serveis específics per a les professionals agràries que hi ha en aquests moments en actiu, així com per a aquelles que han d'accedir en propers anys a la jubilació.

B.4 Mà d'obra femenina al camp

Encara que manquen les dades del proper cens agrari previst per al 2009, les dades comparatives dels censos agraris de 1989 i 1999 desagregades per sexe marquen unes tendències clares:

- Dins un context de disminució del nombre d'explotacions agràries, el pes específic de les dones titulars d'explotació es va incrementar del 16% al 19%.
- La mateixa tendència s'apreciava en el titulars que eren alhora caps d'explotació, on les dones passaven de representar el 13,3% al 15,5% dels casos, però es manté la tendència a que entre les dones el fet de ser titular de les terres però no cap d'explotació és més freqüent que entre els homes.
- Important descens del nombre i el percentatge de cònjuges femenins, així com dels cònjuges caps d'explotació dones.
- Pel que fa als altres familiars (bàsicament fills) del titular d'explotació, s'aprecia un fort descens en termes absoluts. El descens encara és més important entre aquests familiars com a caps d'explotació. Tot i amb això, s'ha detectat un major pes relatiu de les dones en aquests segments.
- Es detectava també un ascens important del nombre de persones assalariades fixes, també com a caps d'explotació, que ha estat especialment important entre les dones, que passen de ser el 8,6% al 14,3% de la població assalariada en explotacions agràries.

B.4.1 Força de treball

- El 1993 gairebé el 50% de la força de treball expressada en unitats de treball agrari (UTA) la desenvolupava directament el titular de l'explotació agrària, un 30% altres membres de l'explotació familiar, i un 20% mà d'obra contractada. Al 2005, el percentatge d'UTA desenvolupat pel titular de l'explotació i la resta de la seva família havia baixat per sota del 40% i del 25% respectivament; mentre que el percentatge d'UTA desenvolupada per assalariats pujava fins gairebé el 40% del conjunt.

La reducció del nombre d'explotacions i de la població activa agrària, la progressiva concentració de les empreses agràries, l'augment de superfície i la necessitat d'intensificació i augment de la producció, entre altres factors, han comportat una progressiva pèrdua de pes específic del treball desenvolupat tant pel titular de l'explotació com per la resta de membres de la seva família, força substituïda per mà d'obra assalariada. La tendència, doncs, és a la disminució de la importància del nucli familiar com a aportació de treball a les explotacions agràries, i a l'augment de la mà d'obra assalariada, incloent-hi les dones.

B.4.2 Treballadores assalariades fixes

- Tot i l'evolució positiva del percentatge de treballadores assalariades fixes dins explotacions agràries, que durant els primers anys 90 es situava per sota del 10% del conjunt de persones assalariades, i actualment es situa gairebé

al 15%, el volum de persones assalariades fixes té una forta component masculina, que suposa la presència de gairebé sis treballadors assalariats per cada treballadora en el sector, que augmenta a una proporció de 18 a 1 en el cas dels treballadors/es assalariats caps d'explotació.

B.5 Seguretat Social

B.5.1 Afiliació a la Indústria agroalimentària

• Les dades d'afiliació a la Seguretat Social a la indústria agroalimentària i al sector agrari a Catalunya per al període 2000 a 2007 mostren una disparitat de tendències segons tipus d'activitat i sexe:

- **Al sector agrari i ramader**, mentre que el volum d'afiliades s'ha estancat durant aquest període, entre els homes afiliats s'ha produït un lleuger increment, de prop del 5% entre el 2000 i el 2007.
- **Al sector de la indústria de productes alimentaris**, per contra detectem un lleuger increment del nombre d'homes afiliats (7%) que és força més considerable en el cas de les dones afiliades (23%). Es tracta també del sector amb una major paritat entre sexes, ja que el 2007 les dones suposaven més del 40% del conjunt de la força de treball en la indústria agroalimentària. Cal anotar la presència creixent que té en aquest sector la població immigrada.
- **Al sector de pesca i aquicultura** pateix un fort retrocés, passant de més de 4.000 afiliats masculins a poc més de 3.300 durant aquest període. Aquest sector compta amb una escassa representació de dones (gairebé en tots els anys per sota de les 200 afiliades).
- Finalment, en l'àmbit de la **silvicultura**, s'ha duplicat el nombre d'afiliats i afiliades durant aquests anys, encara que hi ha 6 homes per cada dona afiliada.

B.5.2 Règim Especial Agrari de la Seguretat Social (REASS)

• A desembre de 2007 les pàgines afiliades al REASS a **Catalunya** eren 5.670 i representaven el 28,55% del total, molt per sota de la mitjana estatal. Cal fer notar que les afiliades al REASS en el conjunt de l'Estat eren , en el mateix període, 88.300 i representaven sobre el col·lectiu el 35,65%. Hem constatat també que el col·lectiu de dones afiliades en determinades Comunitats Autònomes és molt important sobre el total. Per exemple a Galícia -la Comunitat amb més afiliats/ades de l'Estat- les dones representen el 65,51% del total, seguida d'Astúries amb un 55,33%, Euskadi amb un 46,58%, Cantàbria amb un 45,71% i Balears amb un 45,64%.

• El volum més important de dones afiliades al **REASS, Règim Especial Agrari de la Seguretat Social en el període 1999 a 2007** es concentrava en les comarques de la demarcació de Tarragona (4.407 afiliades de mitjana anual), molt per sobre de la resta de demarcacions: Lleida només comptava amb 2.755 afiliades, per les 2.615 de la demarcació de Barcelona i les 2.070 de les de Girona.

• La proporció d'homes afiliats per cada dona afiliada al REASS en aquest període era menor a la demarcació tarragonina, amb 2,2 homes per dona afiliada, seguida de la demarcació de Girona (2,5), la de Barcelona (3,4) i a la cua es troba la de Lleida (amb 4,5 homes afiliats per cada dona).

• La demarcació de Lleida és la que presenta una major presència d'agricultors/es d'**edats avançades** (és l'única on més d'una quarta part dels afiliats supera els 55 anys) i una menor presència d'agricultors/es joves menors de 30 anys (mentre que a la resta de demarcacions aquest col·lectiu s'apropa al 30% del conjunt, en les comarques lleidatanes tot just es supera el 25% d'afiliats/ades joves).

B.5.3 Afiliació al REASS per compte d'altri (2007)

• El 2007 hi havia una forta disparitat territorial en el grau d'**afiliació de les dones al REASS per compte d'altri**, és a dir, de la treballadora agrària assalariada, que en el conjunt de Catalunya representava el 21,6% dels/les afiliats/ades en aquesta modalitat. Els percentatges més elevats, per sobre del 25% de treballadores sobre el total d'afiliació, es situaven formant un continu espacial a les Terres de l'Ebre (Montsià, Baix Ebre, Ribera d'Ebre i la Terra Alta). El Pla d'Urgell era l'única comarca de fora d'aquest àmbit que superava lleugerament aquest percentatge. Per contra, en dues àrees, al Pirineu lleidatà (Vall d'Aran i els dos Pallars) i al centre de Catalunya (Segarra, Solsonès, Berguedà), els valors es situaven per sota el 10%, amb valors absoluts que no arribaven ni a les 10 treballadores assalariades.

B.5.4 Afiliació REASS per compte propi (2007)

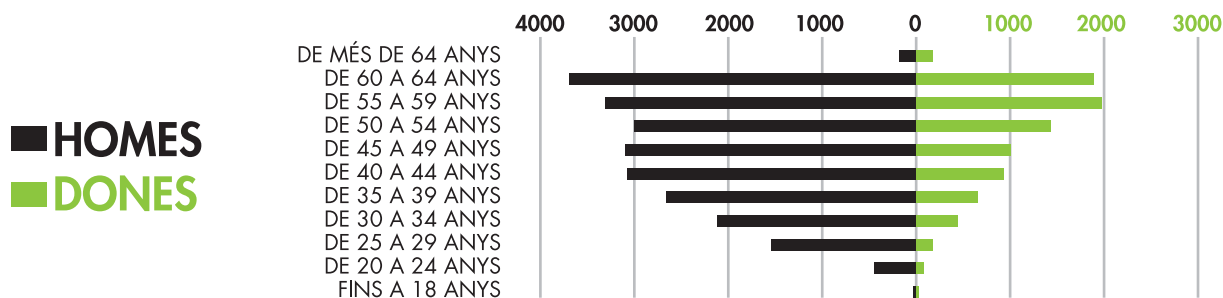
• Pel que fa a les afiliacions al REASS per compte propi, en cal destacar el major percentatge de dones, que en el

B.

conjunt de Catalunya superaven el 2007 el 28% del total d'afiliació en aquesta tipologia. Les àrees amb un rol més important de les dones es situaven en la majoria de les comarques gironines, en algunes comarques del Camp de Tarragona i en els dos Pallars, amb valors superiors al 35% de dones afiliades sobre el total d'adscrius al REASS per compte propi.

B.5.5 Piràmide d'edats

• L'1 de gener de 2008 el REASS desapareix com a règim independent al integrar-se en el col·lectiu d'Autònoms, si bé tot i la creació del SETA (Sistema Especial de treballadors autònoms) a efectes estadístics són un sol règim. La distribució a Catalunya és la següent:

• El 49,62% dels efectius en alta tenen més de 50 anys. Si ho analitzem per sexes el 43,75% dels homes tenen més de 50 anys i el 65,75% de les dones tenen aquesta edat. En les comarques gironines i lleidatanes, gairebé 2/3 parts de les afiliades superen els 50 anys, per contra, a les de Tarragona i Barcelona aquest col·lectiu només representa poc més de la meitat de les dones inscrites. A Catalunya, pràcticament el 50 % de dones en situació d'alta, concretament el 48,70%, en 10 anys estaran totes jubilades, i amb les quotes de pensions actuals esdevindran un col·lectiu fortament vulnerable.

B.5.6 Sistema Especial de Treballadors/es Autònoms (SETA)

• Les darreres dades disponibles, de juny de 2008, ja són posteriors a la inclusió del REASS per compte propi al SETA, que va entrar en vigor l'1 de gener de 2008.

• Pel que fa al nou SETA, en aquest mig any hi ha hagut la tendència contrària, amb una pèrdua de 2.343 treballadors autònoms masculins, i un increment de 1.175 treballadores autònomes, que aquest sí sembla marcar una important incorporació de les dones a rols de major responsabilitat en l'empresa agrària, incorporació que, en el cas de ser aquest/a un/a cotitular, estava incentivada per la "Llei 18/2007, de 4 de Juliol, per la que es procedeix a la integració dels treballadors per compte propi del Règim Especial Agrari de la Seguretat Social al Règim Especial de la Seguretat Social dels treballadors per compte propi o Autònoms".

*Les comarques Tarragonines són les que concentraven, fins el 2007, més afiliades al Règim Especial Agrari de la Seguretat Social, seguida de les comarques lleidatanes, les barcelonines i les gironines. D'aquestes, és la demarcació de Lleida la que compta amb una població activa al sector de més edat (més d'una quarta part dels afiliats/ades supera els 55 anys), i menys de jove. Fins el 2007, les treballadores assalariades agràries representaven el 21,6% dels/les afiliats/ades en aquesta modalitat, concentrant-se principalment a les Terrers de l'Ebre i al Pla d'Urgell. Cal tenir en compte en aquest cas, els fluxos migratoris, sobretot de temporada. Pel que fa a les afiliacions al **REASS per compte propi**, fins el 2007, el percentatge de dones és major (28% del total d'afiliats/des en aquesta tipologia). L'afiliació al **SETA**, vigent des de 1 de Gener de 2008, ha suposat una pèrdua de treballadors autònoms masculins, i un increment de treballadores autònomes.*

L'envelliment dels actius agraris és un fenomen generalitzat. El 49,62% dels efectius en alta tenen més de 50 anys, el 43,75% dels homes tenen més de 50 anys i el 65,75% de les dones tenen aquesta edat.

B.5.7 Pensions

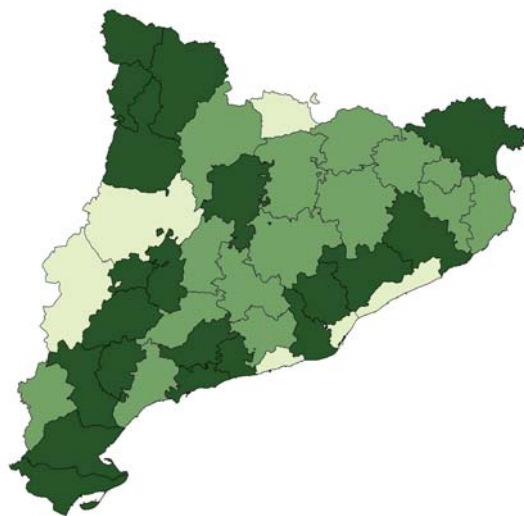
Cal parar esment a la situació de la treballadora agrària, un cop s'arriba a la fi de la vida laboral. Les dades de la Seguretat Social sobre pensions a data d'1 d'abril de 2008 xifraven en 346.791 les dones inscrites al REASS que cobraven algun tipus de pensió a Espanya, que de mitjana es situava entorn el 440 euros, una de les més baixes i més de 100 euros per sota de la mitjana del conjunt del sistema de la Seguretat Social. Aquesta pensió mitjana també era entorn de 95 euros inferior a la dels treballadors masculins inscrits al REASS.

B.6 Diversificació de l'activitat agrària

B.6.1 Turisme rural

- Les activitats de **turisme rural** es concentren bàsicament en un eix principal, en les comarques del Pirineu català des dels Pallars fins a la Costa Brava; i en un eix secundari, seguint la dorsal de la Serralada Prelitoral fins al Delta de l'Ebre.
- El pes específic de les dones com a titulars d'activitats complementàries de turisme rural presenta una distribució força irregular damunt el territori català.
- La distribució del ràtio de dones entre els/les titulars d'establiments de turisme rural ens mostra com a comarques amb major rol predominant de les dones les ubicades al Pirineu de Lleida (Val d'Aran i els dos Pallars), un espai continu entre les demarcacions de Lleida i Tarragona, amb comarques amb espais rurals de mitja muntanya i sectors agraris deprimits (Garrigues, Urgell, Priorat, Ribera d'Ebre, Alt Camp i Baix Penedès), determinades comarques de la Costa Brava (Alt Empordà i la Selva) i de la corona metropolitana de Barcelona.
- Per contra, àmplies zones de la resta dels Pirineus, a la vegueria de les Comarques centrals, en part de les comarques de Ponent, i a les Terres de l'Ebre, el ràtio de feminitat és força baix, amb valors que no arriben a representar ni un terç del percentatge de titulars en comarques com el Segrià, la Noguera, la Cerdanya, la Conca de Barberà, l'Alt Penedès, Garraf i Maresme, que en alguns casos presenten poca activitat turística en aquesta modalitat (Segrià i Garraf), però que en altres (Noguera, Cerdanya, Conca de Barberà i Alt Penedès) compten amb més de 200 places.

% de dones titulars d'establiments de turisme rural

- La cotitularitat en el sector és relativament residual, ja que només vuit comarques presenten aquesta modalitat de propietat en el conjunt de Catalunya, i en cap cas arriba a representar ni el 15% del conjunt d'establiments de turisme rural.
- Els establiments turístics vinculats a l'explotació agrària on la titular és una dona no arriben a 2.000, mentre que els gestionats per homes superen els 3.000. Per contra, en el cas dels establiments no vinculats a explotació agrària el volum es força similar en ambdós sexes, entorn els 4.200 establiments cadascun. En tots dos casos, el percentatge de dones hi és superior que en les activitats agràries estrictes, i ens indica que el sector té una gran importància per a les dones rurals.

B.6.2 Artesania alimentària

- Pel que fa a les activitats d'artesania alimentària, el 2008 hi havia a Catalunya 456 persones amb el carnet d'artesà/ana alimentari/ària vigent, de les quals 66 (un 14,5%) eren dones. Hi ha 4 comarques (Val d'Aran, Alta Ribagorça, Alt Camp i Priorat) sense cap persona en possessió del corresponent carnet d'artesania alimentària, mentre que 14 comarques més no tenien a cap dona amb carnet vigent.
- Destaca la baixa presència de les dones en aquestes activitats, més si tenim en compte que les quatre comarques que presenten paritat entre sexes en aquest àmbit (Cerdanya, Conca de Barberà, Pallars Jussà i Terra Alta) compten amb només el 2% del total de carnets d'artesania alimentària.

En les activitats complementàries a l'agrària, el paper de les dones és força més important que en l'activitat agrària en si mateixa, ja sigui per especialització funcional de les activitats dins la mateixa explotació familiar, per una millor adequació formativa i professional de les dones membres de les citades explotacions, o per altres motius no menyspreables, com la necessitat de distribuir estratègicament entre els diferents membres de la família tant carregues fiscals com fonts de finançament alternatives.

B.7 Modernització i incorporació de dones joves

- Les demarcacions de Lleida (amb més d'un 35%) i Tarragona (que supera el 25%) concentren gairebé 2/3 parts del total d'incorporacions femenines.
- L'entrada de nova mà d'obra femenina no és un procés homogeni al conjunt de Catalunya. En termes absoluts, només superen els 50 expedients d'incorporació de dones les comarques de la Terra Alta i la Noguera, i hi ha 9 comarques més amb com a mínim 20 noves incorporacions femenines (Ribera d'Ebre, Segrià, Garrigues, Baix Ebre, Priorat, Bages, Solsonès, Osona i Maresme).
- Les comarques amb un major percentatge d'incorporació de dones respecte el total d'incorporacions són el Solsonès (44% de dones), i l'Alta Ribagorça, el Baix Penedès i el Garraf (40%). En l'extrem contrari, el Segrià, el Gironès, el Baix Empordà i el Ripollès no arriben al 15% d'incorporació femenina.
- L'edat mitjana de les dones joves que s'han incorporat a l'activitat agrària es situa en termes generals entre els 30 i el 35 anys, situant-se la mitjana catalana en els 32 anys.

Es poden establir dues zones, l'interior de les comarques Tarragonines i la comarca de les Garrigues per una banda, i el nord de la demarcació de Barcelona de l'altra, on hi ha a la vegada un nombre relativament important de noves incorporacions i a la vegada un percentatge d'incorporació femenina força elevat. Aquestes àrees presentarien unes millors expectatives de relleu generacional de la població activa agrària, i específicament, de la població femenina.

B.8 Ajuts i formació

- En el conjunt de Catalunya el període 2001-2006 els ajuts per a primera instal·lació de joves dones agricultores van ascendir a uns 15 milions d'euros, distribuïts entre les 617 dones adscrites a la mesura.
- Els ajuts dels Plans de Millora per al mateix període van ascendir als 13 milions d'euros, però només en un 11 % els perceptors eren dones.
- D'altres ajuts presenten una distribució molt més paritària, com el programa PRODER de la UE, que durant el període 2000-06 va generar un total de 2.105 nous llocs de treball, dels quals 1.158 foren per a homes (55%) i 944 (45%) per a dones.

Un dels reptes de futur del sector agrari és la necessitat d'accions formatives, tant a nivell de les Escoles de Capacitació Agrària com en el Cursos de Formació Continuada gestionats pel Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural, per tal d'incorporar cada cop més les dones en aquest mercat de treball. En els cursos de formació continuada desenvolupats en el període 2003-2007, amb l'entorn de 5.000 assistents anuals, poc més de 1.000 eren dones.

B.9 Algunes consideracions finals

Cal entendre que darrera una situació legal, com ara la titularitat o cotitularitat femenina d'una explotació, es poden amagar casuístiques diverses. L'elevada mitjana d'edat de les titulars i cotitulars femenines respecte la població masculina té part de la seva explicació en l'assumpció d'aquest rol després de la jubilació o en cas de mort del marit.

Les dades poden estar alterades per estratègies derivades de la recerca de finançament per mitjà de subvencions, ajudes o beneficis fiscals, que modifiquen nominalment la titularitat de les empreses agràries, sense que això impliqui necessàriament un canvi en el seu funcionament ni una millora substancial de la capacitat de decisió de les dones dins la mateixa. És necessari el foment de l'afiliació femenina a la Seguretat Social per regularitzar-ne la situació i millorar-ne l'accés a les pensions de jubilació.

C. anàlisi de la normativa i propostes

Existeixen actualment iniciatives legislatives estatals dirigides a afrontar la subrepresentació i millorar les condicions de la treballadora i la titular agrària. D'aquestes iniciatives, n'hi ha ja d'implementades com la Llei 18/2007, de 4 de Juliol, per la que es procedeix a la integració dels treballadors/es per compte propi del Règim Especial Agrari de la Seguretat Social al Règim Especial per a Treballadors/es per compte propi o Autònoms), i altres en procés, com el borrador de Reial decret que s'analiza a continuació i que ens ofereixen una porta a la regulació autonòmica amb la seves peculiaritats:

C.1 Projecte de Reial Decret "pel que es pretén regular la titularitat compartida de les explotacions agràries" d'octubre de 2007

- L'objectiu d'aquesta norma és desenvolupar la figura de la "titularitat compartida" entre cònjuges i parelles de fet reconegudes legalment¹. El primer pas és definir legalment el concepte de "titularitat compartida"². Així, el projecte de Reial Decret parteix de la definició que ofereix l'article 2.4 de la "Llei 19/1995, de modernització de les Explotacions Agràries".
- Per a l'existència d'aquesta titularitat compartida, on els cònjuges participaran en els drets, i obligacions, és necessària la inscripció al Registre de titularitat compartida d'explotacions agràries. Es tracta d'una inscripció constitutiva davant d'un Registre autonòmic, on s'haurà de fer constar expressament el percentatge de participació a l'explotació³.
- L'Article 7 de l'esborrany de Decret preveu incentius especials per als casos en que qui accedeixi a la titularitat compartida sigui una dona.
- En el mateix article, en cas de primera instal·lació d'agricultors/es joves, les Comunitats Autònomes podran considerar a ambdós cotitulars com a socis d'una entitat associativa als efectes de concedir dues ajudes íntegres encara que s'incorporin a la mateixa explotació, si cadascun d'ells reuneix les condicions i requisits exigits per a ser beneficiaris d'aquestes ajudes.

C.2 Què hauríem d'entendre per cotitularitat?

El **dret civil** té un paper clau en la configuració de Catalunya com a societat moderna perquè permet d'adaptar el marc jurídic a la realitat d'avui i satisfer les necessitats quotidianes de la ciutadania. Així, la regulació del Llibre Cinquè del Codi Civil de Catalunya, aporta una regulació nova, pròpia de Catalunya, sobre institucions fonamentals en el dret de les coses, com són la possessió, la propietat i les situacions de comunitat. També introdueix novetats legislatives al nostre ordenament, com és el tractament de les situacions de cotitularitat. La resta de l'Estat continua regint-se en aquesta matèria per les disposicions del Codi Civil espanyol.

La **cotitularitat** comporta que una persona comparteix amb la seva parella matrimonial o de fet legalment reconeguda el dret de propietat o un altre dret real o personal que legitima per a dirigir i decidir l'organització empresarial d'una explotació agrària, tot assumint de forma mancomunada les responsabilitats derivades d'aquesta gestió.

La relació entre els dos cotitulars es regirà per allò establert a l'article 552-1 i següents del Codi Civil de Catalunya.

En el cas que **la dona** hagi constituït una societat civil amb el seu marit o parella, s'assimila al supòsit de cotitularitat o titularitat compartida.

C.3 Implicacions del Dret de successions en la cotitularitat

La successió pot ordenar-se per la voluntat o per la Llei. Quan actua la voluntat a l'hora d'ordenar la successió trobem el testament (acte unilateral) o el pacte successori (que realitzen el matrimoni o la parella de fet conjuntament, juntament, si escau, amb altres persones).

La figura de la cotitularitat de l'explotació és la plasmació d'una situació fàctica fonamentada en una particular configuració jurídica. Ens trobem davant de dos titularitats diferents que viuran una vida independent. Per exemple, un dels membres de la parella pot deixar la seva part a un estrany via testament.

¹ Veure sobre la seva regulació la Llei 10/1998, de 15 de juliol, d'unions estables de parella.

² Cal anotar que aquesta definició tindria la qualificació de bàsica d'acord amb el article 149.1.13 CE, a l'igual que les definicions de l'article 2 de la Llei 19/1995. No obstant, el text no fa referència a aquesta circumstància.

³ En el seu defecte s'entén que és per parts iguals.

C.4 Què passa en cas de divorci, separació judicial o nul·litat?

El Codi de Família estableix que, en els supòsits de separació judicial, divorci o nul·litat⁴, el cònjuge que, sense retribució o amb una retribució insuficient, ha treballat per a la casa, per a l'explotació agrària familiar o per a l'activitat de l'altre cònjuge té dret a rebre d'aquest una compensació econòmica⁵, sempre que per aquest motiu s'hagi produït una situació de desigualtat entre el patrimoni de tots dos que impliqui un enriquiment injust.

La compensació s'ha de satisfer en metàl·lic, llevat d'acord entre els cònjuges o si l'autoritat judicial, per causa justificada, autoritza el pagament amb béns del cònjuge deutor. El pagament s'ha de realitzar en el termini màxim de tres anys, amb meritació d'interès legal des del reconeixement, cas en el qual pot acordar-se judicialment la constitució de garanties a favor del cònjuge creditor.

C.5 Eines pràctiques per aconseguir la cotitularitat

L'Ordenament Jurídic⁶ permet configurar l'explotació agrària sota una situació de cotitularitat, o bé que els dos membres del matrimoni o la parella puguin pactar posar en comú els béns, diners o treball, per repartir-se els guanys.

C.5.1 L'explotació familiar agrària configurada com a Comunitat de Béns

En el cas de Catalunya el volum d'explotacions agràries constituïdes com a **persona física** és quantitativament i qualitativament molt important. En aquestes hi han treballat i hi treballen dones que sovint han estat treballadores invisibles d'aquestes explotacions familiars més petites. Cal adequar l'ordenament jurídic per a que aquest contempli la situació d'aquestes dones.

En el supòsit que el matrimoni o parella de fet vulguin realitzar un pacte únicament per repartir-se els diners, el treball i els guanys i pèrdues de l'activitat de l'explotació agrària, poden pactar-ho per escrit o verbalment en un contracte privat, sempre que no s'aporti la propietat de béns (terres, magatzems) o drets reals (usdefruits, servituds, etc.). D'aquesta manera, cadascun dels membres de la parella haurà de contractar en el seu propi nom davant de tercers⁷.

Una de les opcions que tenen els cònjuges per tal de compartir la titularitat dels béns de l'explotació, i que fonamenti una cotitularitat de l'explotació, és que el seu titular doni al seu cònjuge una part d'aquesta globalitat dels béns. D'aquesta manera ja podem parlar de comunitat de béns, perquè els cònjuges comparteixen de manera conjunta i concurrent la titularitat de la propietat sobre un mateix patrimoni. La Llei disposa que aquesta comunitat és indivisa, si els cònjuges no disposen altrament.

La comunitat ordinària indivisa comporta l'existència de tants drets com *cotitulars* hi ha. Cadascun dels drets determina la quota de participació en l'ús, el gaudi, els rendiments, les despeses i les responsabilitats de la comunitat. Sempre que no es provi el contrari, els drets i els deures dins de la comunitat es presumeixen iguals⁸.

Cada *cotitular* pot fer ús de l'objecte dels elements de l'explotació agrària d'acord amb la seva finalitat social i econòmica. Aquest ús no ha de perjudicar els interessos de l'explotació ni els de l'altre cònjuge. Els cònjuges no poden impedir-se fer ús dels elements de l'explotació.

Els fruits dels camps, les collites i altres rendiments –per exemple, les subvencions de la PAC– corresponen als dos cònjuges en proporció a llur quota. Si els ha percebut només un dels dos, aquest n'ha de retre compte a l'altre⁹.

Cap dels cònjuges pot modificar l'objecte de l'explotació¹¹, tampoc per a millorar-la¹² o fer-la més rendible, sense el consentiment de l'altre cònjuge. L'administració de l'explotació correspon a tots dos cònjuges. Els acords, en cas que

⁴ Segons l'article 42 CF, aquest dret a la compensació econòmica només es pot exercir en el primer procediment en el qual se sol·licita la separació, el divorci o la nul·litat, i, per tant, no es pot formular en l'eventual procediment subsegüent de nul·litat o divorci, llevat que hi hagi hagut reconciliació i nova convivència i per raó d'aquesta.

⁵ Segons l'article 42 CF, aquest dret a la compensació econòmica només es pot exercir en el primer procediment en el qual se sol·licita la separació, el divorci o la nul·litat, i, per tant, no es pot formular en l'eventual procediment subsegüent de nul·litat o divorci, llevat que hi hagi hagut reconciliació i nova convivència i per raó d'aquesta.

⁶ Les normes que s'utilitzen per examinar la figura de la titularitat compartida provenen tant de la legislació estatal com de la legislació catalana.

⁷ D'aquesta manera la societat civil no tindrà personalitat jurídica i la rellevància la tindran les dues persones físiques que la integren.

⁸ Aquesta igualtat no existiria si el cònjuge quan fa les donacions no li hagués tramés el 50% del seu dret, sinó un altre percentatge superior o inferior.

⁹ A l'agermanament, si no s'hagués pactat el contrari, els cònjuges serien cotitulars per meitat (Vegeu l'article 64.1 CF).

¹⁰ D'acord amb allò que s'estableix a l'article 552-6.2 CCCat.

¹¹ Per exemple, una explotació de fruiters, arrancar-los tots per destinar la terra a cultiu de cereal.

¹² La instal·lació del rec per aspersió a les finques de l'explotació implicaria el consentiment dels dos cònjuges. Si un cònjuge fa aquesta o qualsevol altra obra que millora l'explotació sense que l'altre cònjuge hi manifesti oposició expressa dins de l'any següent a llur execució, aquest pot exigir el rescabament amb els interessos legals meritats des del moment en què els reclama fefaentment.

la cotitularitat sigui per meitats, s'adoptaran per unanimitat. La responsabilitat d'ambdós cònjuges per les obligacions derivades de llur administració és mancomunada¹³, i proporcional a llurs quotes respectives, en principi el cinquanta per cent, de manera que a cada cònjuge només li pot ser reclamat la meitat del deute.

Cada cònjuge ha de contribuir amb igual proporció¹⁴ a les despeses necessàries per a la conservació, l'ús i el rendiment de l'explotació agrària, i també a les de reforma i millora que s'hagin adoptat de comú acord. Si un dels cònjuges ha avançat despeses pot exigir a l'altre el reemborsament de la part que li correspon¹⁵ més els interessos legals meritats des del moment en què els reclamen de forma fefaent¹⁶.

Aquesta cotitularitat s'extingirà normalment¹⁷ per la destrucció dels béns que la conformen –p.e. desastre natural–, per acord dels dos cònjuges, per compliment de la condició resolutòria pactada –p.e. jubilació dels dos cònjuges–, o, per divisió de l'explotació –com a conseqüència de un procés de ruptura matrimonial.

Actualment, la comunitat de béns, tot i no ser una persona jurídica, manté un elevat nombre de relacions comercials i jurídiques garantides per la Llei. Així, entre els diversos supòsits que a l'àmbit agrari preveu l'Ordenament Jurídic, podem apuntar els següents: a) L'article 1.2 de l'Estatut dels Treballadors/es estableix que la comunitat de béns serà "empresària" quan rebi la prestació de serveis d'un treballador/a per compte d'altri o de persones contractades procedents d'ETTs legalment constituïdes; b) Les ajudes per la sequera de l'Administració les considera com beneficiàries¹⁸; c) L'article 9.2 de la Llei d'arrendaments rústics de 2003¹⁹ estableix que les comunitats de béns poden ser arrendatàries de terres de cultiu i altres tipus de terrenys rústics²⁰; d) L'article 6.2 de la Llei de Contractes de Conreu vigent a Catalunya estableix que les comunitats de béns són considerades com un "conreador directe i personal"²¹.

C.5.2 L'explotació agrària configurada com una Societat Civil Particular

Totes les referències que a continuació es fan al cònjuge o matrimoni, valen per la parella de fet²².

La societat civil és un contracte pel qual, en el nostre supòsit, els cònjuges s'obliguen a posar en comú diners, béns i treball. L'objecte de la societat hauria de ser la gestió de l'explotació agrària. Com que serà necessària l'aportació dels béns immobles (camps i magatzems), la Llei exigeix que la constitució de la societat es faci per escriptura pública²³ i amb l'inventari dels béns aportats. L'elecció més recomanable del tipus de societat civil que hauran de fer el matrimoni és la societat civil particular.

Aquest tipus de societat tindria per objecte únicament la gestió d'aquesta explotació, mentre que la societat civil universal implicaria, en principi²⁴, que tots els guanys que obtindrien els cònjuges, per qualsevol via, passarien a ser propietat dels dos²⁵.

Si els pactes als que arriben els cònjuges a l'hora de constituir la societat són secrets o contracten per ells mateixos amb tercers, la societat no tindrà personalitat jurídica i es regirà per les normes de la comunitat de béns que acabem d'examinar. Cal dir que si la voluntat del matrimoni és que aquesta sí que tingui personalitat, en l'àmbit agropecuari existeix una modalitat de societat civil afavorida per l'Administració amb ajuts: *la societat agrària de transformació* (SAT), però requereix del concurs de tres persones.

La vida de la societat s'inicia amb la mateixa conclusió del contracte de societat civil, llevat que s'hagi pactat una altra cosa. Les pèrdues i els guanys es repartiran entre els cònjuges en funció del que s'hagi acordat. Si només s'hagués pactat la part a rebre dels guanys, serà la mateixa en les pèrdues. Si no s'hagués arribat a cap acord en aquest sentit, cada cònjuge respondrà i percebrà d'acord amb la proporció que ha aportat. Si un dels cònjuges

¹³ L'exigència de la responsabilitat només és exigible fins on arribi la seva quota corresponent, no haurà de respondre de la part del seu marit o muller. No estem davant d'un supòsit de solidaritat on el creditor pot dirigir-se contra qualsevol dels dos membres per demanar la totalitat del deute per responsabilitat; llevat que es tracti de responsabilitat extracontractual o s'hagi pactat la solidaritat passiva al contraure l'obligació.

¹⁴ Si les donació s'ha fet al 50%, altrament serà segons llur quota.

¹⁵ Recordem que els dos cònjuges rebran per meitat els ingressos de l'explotació, o en el seu defecte, segons la quota que tinguin.

¹⁶ Conreu notarial o burofax certificat amb avís de recepció.

¹⁷ La Llei fa referència a un altre seguit de supòsit d'extinció, que no s'encaixen bé en aquest cas. Són la reunió en una sola persona de la totalitat dels drets i la conversió en una comunitat especial (horitzontal o per torns).

¹⁸ Vegeu per exemple el Reial Decret-Llei 11/1999, de 11 de juny, d'adopció de mesures de caràcter urgent per reparar els efectes produïts per la sequera.

¹⁹ Ley 49/2003, de 26 de noviembre, de Arrendamientos Rústicos, modificada per la Ley 26/2005, de 30 de noviembre.

²⁰ Entre d'altres, s'inclou l'aprofitament forestal de la finca.

²¹ Sempre que incloguin en llur objecte social finalitats de caràcter agrari i que la majoria de drets de vot correspongui a les persones físiques que duen a terme efectivament l'activitat agrària i assumeixen els riscos de l'explotació, si el 50% de la seva renda total s'obté d'activitats agràries o d'altres de complementàries, sempre que la part de la renda procedent directament de l'activitat agrària efectuada a la seva explotació no sigui inferior al 25% de la seva renda total i el temps de treball dedicat a activitats agràries o complementàries sigui superior a la meitat del seu temps de treball total, sens perjudici que pugui contractar personal auxiliar (Cfr. Article 6.1 de la Llei de Contractes de Conreu).

²² Aquest tipus de contracte no es limita als estàndards de matrimoni o parella de fet, sinó que pot ser realitzat amb una altra persona amb qui no es tingui cap vincle de sang, afinitat o amistat.

²³ Article 1667 CC.

²⁴ Si no s'estableix quin tipus de societat civil universal es vol, la Llei (article 1676 CC) disposa que sigui només de guanys (sobre els immobles aportats només recau un usdefruit comú). Però, si es pacta la societat civil universal de tots els béns presents, els béns aportats i els guanys que obtinguin els cònjuges seran de propietat comuna (article 1674 CC).

²⁵ El principi d'autonomia de la voluntat permet que els cònjuges puguin establir al contingut del contracte de societat civil el mètode de distribució dels béns en el supòsit de separació o divorci (Confrontar amb article 1708 CC).

només aporta el seu treball, tindrà la mateixa part que l'altre cònjuge²⁶. En aquest cas, es pot pactar que si només aporta el treball, no respondrà de les pèrdues. La Llei impedeix el pacte de privar un dels cònjuges dels guanys.

Els cònjuges poden establir que la societat que gestiona l'explotació pot ser administrada només per un d'ells, o per ambdós. No obstant, si no han volgut arribar a cap acord en aquest sentit, la Llei preveu que els dos cònjuges són considerats apoderats.

Els dos cònjuges poden utilitzar els béns de la societat, sempre que ho facin sense anar contra l'interès de l'explotació agrària o de l'altre cònjuge. A més, si un dels cònjuges creu necessari fer una despesa per conservar qualsevol element de l'explotació agrària –per exemple, reparar la teulada d'un magatzem–, podrà obligar l'altre a costejar la seva part proporcional. No obstant això, no podran fer un canvi de l'objecte de l'explotació o realitzar una millora als camps (instal·lació del reg, etc.), magatzems o qualsevol altre bé immoble, sense el concurs de l'altre cònjuge –encara que sigui en benefici de l'explotació–.

La societat s'extingeix quan expira el termini pel qual es va constituir –encara que els cònjuges poden prorrogar-lo²⁷ de mutu acord de forma expressa o tàcita–; quan es perd o es destrueix l'explotació agrària²⁸; quan un dels dos cònjuges mor²⁹, és declarat insolvent, incapaç o pròdig; i finalment, per acord mutu dels dos cònjuges. La partició de la societat segueix les normes de la partició hereditària. El cònjuge que només va aportar el seu treball, únicament tindrà dret als fruits, rendiments i altres beneficis de la societat i no tindrà part dels béns aportats, excepte que s'hagués pactat una altra cosa.

C.5.3 L'explotació agrària configurada com una Societat Agrària de Transformació

La normativa³⁰ defineix les societats agràries de transformació com "societats civils de finalitat econòmico-social³¹" destinades a la producció, transformació i comercialització de productes agrícoles, ramaders o forestals; la realització de millores al medi rural, la promoció i desenvolupament agrari; i la prestació de serveis comuns per aquest fi.

Totes les SATs gaudeixen de personalitat jurídica i han d'inscriure's en un Registre especial que gestiona el Departament d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya³². El patrimoni de les SATs és independent del dels socis/es, tot i que s'hauran de fer càrrec dels deutes socials de la societat, quan aquesta no disposi de recursos, de forma mancomunada però il·limitada amb el seu patrimoni³³. La duració d'aquesta societat és indefinida, llevat que s'hagi pactat una altra cosa.

L'únic problema que planteja la constitució d'una SAT és que es requereix tres persones per constituir-la. Per això, si bé la societat civil *norma*³⁴ no permet accedir als beneficis econòmics extra que donen les administracions a aquestes societats, es pot constituir amb dues persones.

El dret a aquesta compensació és compatible amb els altres drets de caràcter econòmic que corresponen al cònjuge beneficiat (per exemple, la pensió compensatòria)³⁵, i ha d'ésser tingut en compte per a la fixació d'aquests altres drets.

²⁶ El Codi Civil estableix que el soci d'indústria rebrà una part equivalent a aquell soci que hagi aportat menys. Així, com al nostre cas només hi ha un altre soci (l'altre espòs), la quota haurà de ser igual a la d'aquest. Si a més a més, del treball ha aportat capital, percebrà proporcionalment segons el total aportat (Vid. Article 1689 CC).

²⁷ Si la voluntat de prorrogar-la es manifesta abans que arribi el termini, subsisteix la societat primitiva. Si es manifesta un cop exhaurit el termini, es considera que ens trobem davant d'una nova societat civil.

²⁸ Per un desastre natural, per una malaltia sobre els animals (grip aviar, pesta porcina...), etc.

²⁹ Els cònjuges poden pactar que en cas de la mort d'un, el supervivent podrà continuar la societat amb l'hereu o hereus d'aquell –generalment els fills– (Cfr. article 1704 CC). Si no s'ha pactat res en aquest sentit, l'hereu només tindrà dret a la partició de la societat, fixant-la el dia de la mort del seu causant.

³⁰ Article 1 del Reial Decret 1776/1981, de 3 d'agost, que regula les Societats Agràries de Transformació de l'Agricultura.

³¹ L'article 3 del Reial Decret 1776/1981 estableix, com a clàusula de tancament de la regulació d'aquest tipus de societat, que s'estarà a allò que es disposa per les societats civils.

³² Ordre de 27 de gener de 1989, de desplegament i execució del Decret 111/1985, de 25 d'abril, pel qual es creà el Registre de societats agràries de transformació de Catalunya. (DOGC núm. 1108 publicat el 17/02/1989).

³³ Excepte si als Estatuts de la Societat s'hagués previst un límit a aquesta responsabilitat subsidiària.

³⁴ La constituïda amb base en l'article 1665 i ss. del Codi Civil

³⁵ Article 84 CF

C.6 Les aportacions de la “Llei 18/2007, de 4 de Juliol, per la que es procedeix a la integració dels treballadors/es per compte propi del Règim Especial Agrari de la Seguretat Social al Règim Especial de la Seguretat Social dels Treballadors/es per compte propi o Autònoms”

La Llei 18/2007 condiona l’afiliació al **Sistema Especial de Treballadors/es per compte propi o Autònoms** de tots aquells pagesos/es que:

- Dediquin a l’activitat agrària més del 50% del temps de la seva activitat laboral i que obtinguin d’aquesta el 50% dels seus ingressos, encara que la meitat d’aquests poden provenir d’activitats complementaries a l’agrària com l’agroturisme, la transformació, la manipulació i la venda de la pròpia producció, tenir ingressos com a conseqüència d’exercir un càrrec relacionat amb l’agricultura. (Per exemple, ser President/a de Cooperativa, Regidor/a d’agricultura, President/a d’un Canal de rec, etc.), i no tenir ingressos nets superiors a la quantitat resultant d’aplicar un 75% a la Base màxima de cotització a la Seguretat Social. Per l’any 2008 la quantitat resultant és de 27.666,90 euros. Aquesta quantitat s’actualitzarà automàticament cada any amb l’IPC corresponent i és publicarà junt amb els Pressupostos Generals de l’Estat.

Alhora, aquesta llei suposa beneficis i aportacions positives:

- La norma no fa discriminacions entre pagesos/es i ramaders/es, perquè la llei 19/1995 deixa ben clar que quan es diu ingressos agraris, aquests inclouen també els pecuaris. Amb l’antic REASS (Règim Especial Agrari de la Seguretat Social), no es podia tenir cap treballador fix ni que la suma dels eventuals excedís de 253 jornades reals a l’any. Ara es poden tenir fins a dos treballadors/es fixes o jornalers fins a 506 jornades reals any. En cas d’existir **cotitulars** a l’explotació és pot tenir un treballador/a fix més o el seu equivalent en jornades reals.
- Tots aquells/es joves de **fins a 40 anys** que es donin d’alta a la Seguretat Social tindran, durant cinc anys, una bonificació en la cotització d’un 30 per cent. A la vegada es permet que tots els i les joves puguin ser contractats en la seva explotació com a treballadors/es per compte aliè, sense haver de pagar la contingència de l’atur i sense poder gaudir per raons òbvies d’aquesta prestació.
- A l’hora de pagar **les quotes del SETA**, el percentatge a aplicar sobre la Base de cotització és el mateix que es tenia en l’antic REASS. I s’obre la possibilitat de que a voluntat pròpia es pugui cotitzar fins a la Base màxima del sistema en funció dels trams d’edat o baixar-la fins a la base mínima. En cas d’optar per un increment de Base, la diferència entre la Base mínima i la que voluntàriament s’ha escollit tributarà al 26’5%, que és el mateix percentatge del RETA.
- A més totes aquelles persones obligades a cotitzar al RETA (Règim Especial de Treballadors Autònoms), si compleixen els paràmetres de la nova normativa poden passar a cotitzar al SETA amb l’estalvi econòmic que això significa.
- Tingui els ingressos que tingui la dona, es presumirà que són suficients per a mantenir-se econòmicament.

D. propostes de millora

La necessitat de regular la incorporació de les dones a la titularitat de les explotacions agràries i al sistema laboral i de prestacions adequades implica que el reconeixement legal i institucional d'aquest col·lectiu ha d'anar acompanyat d'ajudes tant per a estimular la incorporació i professionalització de les dones al sector com per a potenciar l'arrelament a un territori socialment vertebrat.

En els darrers temps, ens trobem davant directives europees fortament dirigides a la consecució d'aquest objectiu, i el marc legal estatal sembla ser que abona el terreny per a que, finalment, s'assoleixi un marc normatiu autonòmic que potencii aquesta incorporació. Ara per ara, tenim l'instrument per a poder visibilitzar les dones que fa anys que han treballat a les explotacions agràries sense reconeixement i per a fomentar la incorporació de les joves des de la professionalització, la innovació i la viabilitat econòmica de les explotacions agràries.

Davant aquest escenari obert al canvi, i des de les peculiaritats catalanes, es proposen a continuació unes línies a mode de proposta per a incentivar aquest canvi. En base a la diagnosi estadística, cal establir unes variables i perfils que ens ajudaran a adequar les mesures a la realitat territorial i a les seves peculiaritats, amb l'objectiu de visibilitzar el treball d'aquestes dones.

PERFIL 1

Dones de més de 50 anys afiliades o que s'afiliïn com a cotitulars al SETA o al RETA, i que per tant, no arribaran a poder computar per a la pensió.

Caldria una mesura específica per a les dones que s'incorporen formalment amb edats avançades a l'explotació, i a la Seguretat Social.

Per aquest perfil és especialment important no limitar l'edat (fins ara, fins els 40 anys) de la llei 18/2007, que incentiva la incorporació a la Seguretat Social amb una deducció del 30% de la quota durant cinc anys.

Pensions: Caldria revisar i millorar el sistema de pensions. Les dones que corresponen a aquest perfil constitueixen un col·lectiu especialment vulnerable i el desplegament de mesures de protecció social ha de ser adequat a aquest greuge i a les seves característiques.

A nivell territorial, l'envelliment del col·lectiu agrari femení (titulars i cotitulars d'EAP) presenta un gradient nord-est/sud-oest en la distribució territorial. Les Terres de l'Ebre presenten una edat mitjana per sota de la mitjana catalana (per sota dels 46,5 anys). Les comarques pirinenques i del nord-est de Catalunya concentren les mitjanes d'edat més elevades, amb comarques per sobre dels 50 anys.

El 65,75% de les dones afiliades a la Seguretat Social Agrària tenen més de 50 anys. A les comarques gironines i lleidatanes, gairebé 2/3 parts d'aquestes superen els 50 anys, per contra, a les de Tarragona i Barcelona aquest col·lectiu només representa poc més de la meitat de les dones inscrites. A Catalunya, pràcticament el 50% de dones en situació d'alta en 10 anys estaran totes jubilades.

De la mateixa manera, les dones de més edat també han de poder tenir el mateix ventall de possibilitats de professionalització, innovació i eficiència econòmica en la seva explotació. Per tant, aquest perfil "per se" no ha d'eximir poder formar part d'altres mesures on hi incideixi la necessitat d'innovació i professionalització agrària.

PERFIL 2

La majoria de les incorporacions de dones joves (la mitjana d'edat en el període 2001-2006 era de 32 anys) són ja com a titulars de l'explotació agrària. Calen mesures per incentivar la professionalització, la formació i l'assessorament per a assolir la viabilitat econòmica de l'explotació.

A nivell territorial, la preponderància d'aquest perfil es centra primordialment a les zones on el sector agrari té un fort pes específic. Les demarcacions de Lleida (amb més d'un 35%) i Tarragona (que supera el 25%) concentren gairebé 2/3 parts del total d'incorporacions femenines. Cal reforçar l'assessorament i la formació prioritzant la descentralització d'aquests serveis al territori.

D.1 Propostes conjuntes. L'escenari més favorable

L'escenari més favorable serà aquell que integri aquestes 3 dimensions: la individual, la de l'explotació i la social. Per tant, el que:

A. Des del punt de vista **individual i psicosocial** assegurui a la dona els ingressos com a integrant en la titularitat de l'explotació, així com les pensions i prestacions; alhora que reforci la construcció social de la identitat de gènere de les dones del món rural.

* Tant en la comunitat de béns com en la societat civil, la dona tindrà dret als guanys de l'explotació, podrà participar en la seva direcció i gestió, i tindrà una part equivalent a la seva parella si així s'ha pactat.

B. Des del punt de vista de l'**explotació agrària** promogui l'eficàcia, incrementi la productivitat i els rendiments, potenciï la innovació, la diversificació i l'establiment d'activitats complementàries a la renda agrària.

La normativa no impedeix que les societats civils o les comunitats de béns participin en el desenvolupament de tasques en l'àmbit agrari (com hem vist poden ser arrendatàries d'altres terres que conformen l'explotació agrària). Aquestes formes jurídiques són simples des del punt de vista organitzatiu, per la qual cosa la seva gestió es fa difícil quan hi ha molts socis. En el cas que ens ocupa, com que estaria destinada a la parella pot funcionar bé. No obstant això, cal recordar que la responsabilitat que es derivi dels seus actes serà il·limitada davant del seu patrimoni, com ocorreria quan l'explotació és titularitat d'un dels cònjuges.

Cal apuntar, que si en el cas de la comunitat de béns s'han de fer comuns tots els béns que tingui, per exemple, un dels cònjuges; en el cas de la societat civil, l'altre cònjuge deixa clar que aporta el seu treball a l'explotació agrària i per això en rep part dels beneficis.

Respecte de les subvencions extra³⁶ que aporten les administracions per l'associacionisme agrari, normalment tenen com a destinatàries cooperatives i societats agràries de transformació³⁷. Caldria que es destinessin també a aquests altres tipus de situacions quan promogui la incorporació d'una dona i/o jove.

C. Des del punt de vista **social**, s'assoleixi la igualtat d'oportunitats al món laboral agrari.

Com s'ha pogut comprovar, l'organització de l'explotació agrària configurada com una societat civil o una comunitat de béns permet la gestió directa per part de les dones dins de l'explotació agrària. Així mateix, constitueix un fonament per afirmar el seu dret als guanys de l'explotació³⁸.

Proposta de mesures a partir del creuament dels perfils i les dimensions exposades, a condició del supòsit de cotitularitat/titularitat compartida de la dona a l'explotació

Mesures positives genèriques:

- Ajuts directes.
- Priorització en els ajuts agraris.
- Beneficis fiscals.

Incentius i bonificacions en les quotes de cotització;

- Incentius a la incorporació.
- Bonificació en la cotització de les dones pageses.
- Establiment de sistemes de cotització conjunts i bonificades per a explotacions amb cotitularitat.

Revisió i millora del sistema de pensions per a les dones pageses. Augment de l'increment anual, almenys.

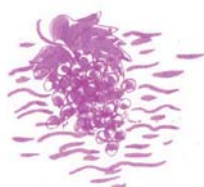
Aquestes mesures han d'anar encaminades a garantir que les necessitats de cada perfil estiguin cobertes. Per això es proposen formes jurídiques ja existents que, en el supòsit de la regulació de la forma jurídica de la cotitularitat, es consideren idònies i potenciadores d'aquesta en cada situació:

³⁶ O la millor situació en la relació d'assignacions d'ajuts agraris, que redunda òbviament en la major possibilitat de l'atorgament de la subvenció.

³⁷ L'Ordre del AAR/220/2008, de 6 de maig, per la qual s'aproven les bases reguladores de les subvencions per a la renovació del parc de maquinària agrària de Catalunya, i es convoquen les corresponents a l'any 2008, estableix que les SATs obtindran 3 punts, mentre que el titular d'una explotació que sigui dona només 2, igual que si el beneficiari és la societat civil (2). Vid. Article 7 de l'Ordre AAR/220/2008.

³⁸ Podrà, per exemple, declarar a l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques la percepció de rendes procedents d'activitats agràries i ramaders, amb tot el que això comporta.

Fundació
Maria Aurèlia Capmany

C/ Junta de Comerç,
17, entl. · 08001 Barcelona
Tel. 93 3011195 · Fax 93 3010763
www.fmac.org

Fundació del
Món Rural

Av. Prat de la Riba,
27 altell 1^a · 25008 Lleida
Tel. 973 229360 · Fax 973 229365
www.fmr.cat

Generalitat
de Catalunya

Unió Europea

Fons Social Europeu

